

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA MULOQOTCHANLIKNI SHAKLLANTIRISH

Bo`riyeva Sitara Rustam qizi

Nizomiy nomidagi Toshkent Pedagogika universiteti 2 kurs magistranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7248646>

Annotatsiya. Maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarda muloqotchanlikni shakllantirish o'z oldiga turli vazifalarni qo'yadi. Muloqot bolalar faoliyatining ajralmas bir qismidir. Atrof-muhitni anglashda, ko'proq bilimga ega bo'lishda, ma'lumot almashinishda muloqotchanlikning bolalar hayotidan o'rni yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: muloqot, muloqatchanlik faoliyat, jarayon, shakllanish, ma'lumot, axborot, rivojlanish, munosabat;

FORMATION OF COMMUNICATION IN PRESCHOOL CHILDREN

Abstract. The formation of communication skills in preschool children has various tasks. Communication is an integral part of children's activities. In understanding the environment, gaining more knowledge, and exchanging information, communication has a great role in children's lives.

Key words: Communication, communicative activity, process, formation, information, information, development, relationship.

ФОРМИРОВАНИЕ ОБЩЕНИЯ У ДОШКОЛЬНИКОВ

Аннотация. Формирование коммуникативных навыков у детей дошкольного возраста имеет различные задачи. Общение является неотъемлемой частью детской деятельности. В познании окружающей среды, получении новых знаний, обмене информацией большую роль в жизни детей играет общение.

Ключевые слова: Коммуникативная, общение, деятельность, процесс, образование, информация, развитие, отношения.

KIRISH

O'zbekistonimizda yangilanish jarayoni kechayotgan hozirgi davrda kelajagimiz egalari bo'lmish bolalarni ma'naviy boy, axloqan yetuk, intellektual rivojlangan, yuqori bilimli jismonan baqquvvat qilib tarbiyalashga, har tomonlama kamol topgan shaxsni shakllantirishga alohida ahamiyat berilmoqda .

Respublikasining 2020 yil 23 -sentyabrdagi 'Talim -to'g'risidagi O'RQ-637- son qonun 2019 yil 16 -dekabrdagi Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risidagi qonunlari, 2020 yil 9 -martdagi O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining «Bolalarni boshlang'ich ta'limga majburiy bir yillik tayyorlash tizimini rivojlantirish chora- tadbirlari to'g'risidagi» 132 -son qarori tizimdagi islohatlarning jadallashuviga muhim burilish yasadi Qaror ilovasida 2020-2025 yillarda bolalarni maktabgacha ta'lim bilan qamrab olish ko'rsatkichlarida viloyatimiz bo'yicha 30 810 nafar bolani maqsadli qamrab olish belgilab qo'yilgan.

Bolalarni maktabga tayyorlashda muloqot masalalari bolaning keyingi ta'lim bosqichida qiyinchiliklarga duch kelmasligi hamda ijtimoiylashuvdagi o'rnini belgilashda muhim hisoblanadi. Maktab ostonasiga qadam qo'ygandan so'ng bolalar yangi jamoda , yangi muhitda xar bir dars mashg'ulotlarida muloqotga kirashadilar .Bolalarni bir yillik majburiy tayyorlashda «Ilm yo'li» variativ dasturi bolalarning to'laqonli rivojlanishi, tarbiyalanishi va o'qishini,uning maktabda samarali tayyorlanishiga qaratilgan bo'lib, unda halqaro tajribalar hisobga olingan

Dasturning asosiy sohalaridan ;nutq muloqot, o'qish va yozish malakalari sohasi kompetensiyalari bolalarning muloqot malakasini egallashlari uchun kompetentlik yondashuv hisoblanadi. Maktabgacha yoshdagi bolalarning ta'limida kompetentlik yondashuvi bolaning o'suvchi shaxsini hayotga , shu jumladan maktabda o'qishga tayyorlashni, unda ma'naviy qadriyatlar va me'yorlarni o'zlashtirish, boshqa kishilar bilan muloqot qilish, o'z menini shakllantirish bilan bog'iq bo'lgan hayotiy muhim masalalarni hal qilish uchun zarur bo'ladigan faoliyat usullarini ko'zda tutadi. 6-7 yoshli bolaning muloqoti vaziyatli shaxsiy, y'ani belgilangan aniq vaqtdagi vaziyatni emas, balki 'nima bo'ladi' yoki 'endi nima bo'ladi' tarzidagi vaziyatni aks ettiruvchi sifatida bo'ladi bolalarning aksariyat muloqot mazmuni kattalar olami , hulq –atvor qoidalari ma'lum bir tabiat hodisalaridan iborat bo'lad. Bu yoshda bolalar kishilar tabiatini ochuvchi muloqot me'yorlar va odamlar orasidagi qoidalarning tashuvchisi bo'lib hisoblanadi. Ularning muloqot jarayonidagi etakchi ehtiyoj – o'zaro tushinish va xis tuyg'ularni xis qilish ehtiyojidir. O'zlarining ijobiy va salbiy yorqin kechinmalari bilan o'rtoqlashadilar. Bu vaziyatlarda pedagoglar yoki ota- onalar bolaning xis tuyg'ularini, bola hayoti uchun ahamiyatli ekanligini unutishmagan holda qabul qilishlari lozim. Bolalarning muloqotning birinchi shakli atrofida qilargalarga nisbatan qiziqishi uning his-tuyg'ularga boy munosabati orqali tavsiflanadi. 6-7 yoshda bolaning qiziqishlari atrof-muhitga yo'naltiriladi. Unda yangi taassurotlarga ehtiyoj paydo bo'ladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida muloqot ,ma'lumotni bolalar bir biriga o'tkazish jarayoni, bolalalar yoki bolalar guruhlari o'rtasida aloqalarni o'rnatish va rivojlantirishning murakkab jarayoni bo'lib, u birgalikdagi faoliyat ehtiyojlaridan kelib chiqadi va uch xil jarayonni o'z ichiga oladi: ma'lumot almashish, harakatlar almashish; va bir birini idrok etish va tushunish. Bolalar faoliyatida muloqotchanlik muhim ahamiyatga ega. Muloqot har qanday olib boriladigan faoliyatning bir tomoni sifatida ham (faoliyat nafaqat mehnat, balki mehnat jarayonida muloqotdir), va alohida faoliyat sifatida ko'rib chiqilishi kerak. Muloqotning faoliyat sifatidagi asosiy xususiyati shundan iboratki, muloqot orqali bola boshqa bolalar bilan munosabatlarini shakllantiradi. Muloqot bolalarning o'zaro ta'sirini o'z ichiga olgan faoliyatning ajralmas qismidir. Muloqotning psixologik naqshlarining barqarorligi tufayli turli darajadagi madaniy rivojlanish darajasidagi va turli yoshdagi bolalar muloqot qilishlari mumkin.

Muloqot tushunchasiga olimlar tomondan turli ta'riflar berib o'tilgan. Muloqotni faoliyat deb hisoblagan B.G. Ananyevning ta'kidlashicha, muloqot orqali inson boshqa odamlar bilan munosabatlarini quradi. O'zining "Inson bilish sub'ekti sifatida" asarida B.G. Ananyevning ta'kidlashicha, insonning xatti-harakati - bu turli xil ijtimoiy tuzilmalardagi odamlar bilan muloqot qilish, amaliy o'zaro munosabatdir.

B.G. Ananiev ta'kidlaganidek, har xil faoliyat turlarining majburiy tarkibiy qismi bo'lgan holda, muloqot haqiqatni anglash mumkin bo'lmagan shartdir.

M.I.ning so'zlariga ko'ra. Lisina, "muloqot" kommunikativ faoliyatning sinonimidir. Bu nuqtai nazarni G.A. Andreeva, V.P. Zinchenko va S.A. Smirnova.

Muloqot faoliyat sifatida motivlar va maqsadlar bilan belgilanadi. Motiv - bu odamni muayyan faoliyatga undaydigan sababdir. Nutq faoliyatining umumiy motivi bu boshqa odamlar bilan axborot va hissiy aloqa o'rnatish zarurati. Nutq faoliyatining maqsadlariga ijtimoiy va shaxsiy munosabatlarni saqlash, insonning mehnati, hayoti va bo'sh vaqtini tashkil etish kiradi.

NATIJALAR

Tadqiqotchilarning ta'kidlashicha, yilning birinchi yarmida bolaning etakchi va yagona mustaqil faoliyati muloqotdir. Bolada muloqotning rivojlanishi bir necha bosqichda sodir bo'ladi. Avval kontakt funksiyasi paydo bo'ladi. Ushbu funktsiyaning maqsadi kattalar bilan aloqa o'rnatish va davom ettirishdir. Keyin bola axborot funktsiyasini o'zlashtiradi. Ushbu funktsiyani o'zlashtirish aloqa o'rnatish qobiliyatini nazarda tutadi.

Shuni ta'kidlash kerakki, faoliyat, aloqa holatini ontogeneza sun'iy ramziy vositalarni o'zlashtirish funktsiyasi beradi Yuqorida aytib o'tilganidek, ontogeneza muloqot bolaning atrof-muhitga bo'lgan munosabatining asosiy shaklidir. Birinchidan, bu shakl boshqa sub'ekt (birinchi navbatda, ona) tomonidan tushunishni, keyin esa o'zaro tushunishni (bola nafaqat o'z xohish-istaklarini ifodalaydi, balki boshqalarning manfaatlarini ham hisobga oladi, bu esa o'z maqsadini amalga oshirishni) nazarda tutadi. o'ziga bog'liq).

Asta-sekin muloqot ob'ektiv faoliyatga aylanadi, bu esa, o'z navbatida, bolaning dunyoga munosabatini amalga oshiradi. Ob'ektiv faoliyatda bola muayyan ob'ektlarni o'rganadi. Ob'ektiv faoliyat yordamida bolada dunyoga ob'ektiv munosabat shakllanadi.

Muloqot bola ehtiyoji bo'lib, uning ijtimoiy tabiati bilan izohlanadi va bola hayotining ham moddiy, ham ma'naviy shakllarini o'z ichiga oladi. Bolaning muloqotga bo'lgan ehtiyoji, qiziqishi juda katta ahamiyat kasb etadi. Bola hayoti davomida doimo boshqa bolalar bilan muloqotda bo'ladi va shuning uchun muloqot qiladi.

MUHOKAMA

Maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini rivojlantirish murakkab psixologik jarayon bo'lib, u faqat bolaning eshitgan nutqiga taqlid qilishdan iborat emas. Bu jarayon bolalarda muloqotchanlik faoliyatini rivojlantirish va birinchi navbatda, muloqotga ehtiyoj mavjudligi bilan bog'liqdir. Maktabgacha ta'lim tashkilotida bolalarning muloqotchanligi turli shaxslar va turli temperamentdagi bolalar o'rtasida vujudga keladi. Turli faoliyat jarayonida bolalar muloqotga kirishadi. Bolalar muloqotchanlik orqali bir birlariga axborot yetkazadi. Atrofdagi hodisalarni Yakka o'zi emas, kattalar va tengdoshlari yordamida angelaydi. Muloqotchanlik bolaning nutqi orqali yuzaga keladi. Agar bolaning nutqi ravon, so'z boyligi ko'p bo'lsa, bu tengdoshlariga ta'sir qiladi. Nutqni rivojlantirish nafaqat bolani atrof-muhit bilan tanishtirish, balki uni umumiy ruhiy rivojlantirish uchun ham zarurdir.

Nutqni shakllantirish va rivojlantirish vazifalari sifatida quydagilarni keltirishimiz mumkin:

- bolada kattalarga nisbatan imotsional bog'liqlik va ishonch hissing tarbiyalash;
- uning o'ziga nisbatan atrofdagilarning ijobiy diqqat-e'tibor talab qilishini qondirish;
- kichikintoyning qiziqishlarini rivojlantirishga ko'maklashish;

Bolalardagi muloqotchanlikka umumiy to'xtaladigan bo'lsak, tengdoshlari bilan maktabgacha yoshdagi bolalar oldingi davrlardagi muloqotga nisbatan sifat jihati o'zgarib bormoqda. Maktabgacha yoshdagi bolalar (4-5 yosh) uchun tengdoshlari bilan muloqot qilish ustuvor vazifaga aylanadi. Ular turli vaziyatlarda (rejim momentlarida, turli faoliyat turlari jarayonida - o'yin, ish, ish va hokazo) bir-biri bilan faol muloqot qilishadi. Muloqot, ayniqsa, o'yin davomida namoyon bo'ladi va rivojlanadi. Rivojlanayotgan muloqot o'yinning tabiatiga va uning rivojlanishiga ta'sir qiladi. Kollektiv vazifalarning keng doirasi paydo bo'ladi:

- qo'shma o'yin;
- o'z dizaynlaringizni o'rnatish;
- sherikning harakatlarini boshqarish va ularning bajarilishini nazorat qilish;
- o'zi bilan doimiy taqqoslash va muayyan xatti-harakatlarni baholash.

Bolalarning aloqalari nostandart va tartibga solinmagan. Maktabgacha yoshdagi bolalar o'z munosabatlarida eng kutilmagan harakatlardan foydalanadilar. Ularning harakatlari bo'shashgan, standartlashtirilmagan: ular sakrashadi, jilmayishadi, turli xil pozalarni olishadi, bir-biriga taqlid qilishadi, turli so'zlarni o'ylab topishadi, ertak tuzadilar va hokazo.

Yoshi bilan bolalarning aloqalari umumiy qabul qilingan xatti-harakatlar qoidalariga bo'ysunadi. Ammo maktabgacha yoshning oxirigacha bolalar muloqotining o'ziga xos xususiyati uning tartibga solinmagan va bo'shashgan tabiatidir.

Tengdoshlar bilan muloqot qilishda faol harakatlar mas'uliyatli harakatlardan ustun turadi. Bola uchun uning o'z harakati (so'zlari) ko'pincha tengdoshlari tomonidan qo'llab-quvvatlanmasa ham muhimroqdir. Shuning uchun dialog parchalanishi mumkin. Kommunikativ harakatlardagi nomuvofiqlik ko'pincha bolalar o'rtasida norozilik, norozilik, nizolarni keltirib chiqaradi.

XULOSA

Muloqotga bo'lgan ehtiyoj eng muhim ehtiyojlardan biridir. Bu ehtiyoj insonning tug'ilishi bilan paydo bo'ladi. Vaqt o'tishi bilan muloqotga bo'lgan ehtiyoj ham shakl, ham mazmunan o'zgaradi. Shu bilan birga, katta maktabgacha yoshdagi tengdoshlar bilan muloqotga bo'lgan ehtiyoj ayniqsa keskindir.

Maktabgacha yoshdagi tengdoshlar bilan muloqot intellektual, nutq, hissiy va axloqiy moyillikni rivojlantirishda asosiy o'rinni egallaydi. Bolalarning psixologik, ijtimoiy va jismoniy rivojlanishi tengdoshlar bilan munosabatlar qanday rivojlanishiga bog'liq.

Muloqotning asosiy mezonlari: boshqasiga e'tibor va qiziqish, unga nisbatan hissiy munosabat, tashabbus va sezgirlik. Muloqot - bu insonning shaxsga bo'lgan hissiy munosabati. Shuning uchun tengdoshlar bilan muloqot bolaning hissiy sohasini shakllantiradi, rivojlantiradi va tuzatadi.

Tengdoshlar bilan muloqot qilishda norozilik bolaning tashvishi, tajovuzkorligi va ishonchsizligini oshirishi mumkin. Shu sababdan bolalar o'rtasida to'g'ri muloqatchanlikni yo'lga qo'yish muhim ahamiyatga ega. Bu bevosita tarbiyachining malakasi va saviyasiga bog'liq hisoblanadi.

REFERENCES

1. F.R.Qodirova. R.M Qodirova. "Bolalar nutqini rivojlantirish nazariyasi va metodikasi". T., "Istiqlol", 2006.
2. Babayeva D.R. "Nutq o'stirish metodikasi" T.: TDPU 2016-yil. O'quv qo'llanma
3. Ananiev B.G. Inson bilim sub'ekti sifatida. L., 1968. -- 339 b.
4. Lisina M.I. Muloqotda bolaning shaxsiyatini shakllantirish. 2009. -- 209 b.